

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	5Cdo/4/2023
Identifikačné číslo spisu:	5820202357
Dátum vydania rozhodnutia:	26.10.2023
Meno a priezvisko:	JUDr. Jana Halušková
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2023:5820202357.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcov 1/ C. W., narodeného XX. U. XXXX, W. XXX, 2/ E. W., narodenej XX. A. XXXX, W. XXX, 3/ N. H., narodeného XX. Y. XXXX, M., H. XXX/XX, 4/ P. H., narodenej XX. T. XXXX, M., H. XXX/XX, zastúpených advokátskou kanceláriou Advokátska kancelária JUDr. Jakub Mandelík, s. r. o., Bratislava, Záhradnícka 4836/51, IČO: 47 234 318, proti žalovanej obchodnej spoločnosti KOOOPERATIVA poisťovňa, a.s. Vienna Insurance Group, Bratislava, Štefanovičova 4, IČO: 00 585 441, zastúpenej advokátom JUDr. Baltázom Mucskom, Bratislava, Vajnorská 55, o ochranu osobnosti, vedenom na Okresnom súde Námestovo pod sp. zn. 13C/13/2020, o dovolaní žalobcov 1/ až 4/ proti rozsudku Krajského súdu v Žiline z 31. marca 2022 sp. zn. 10Co/117/2021, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Žiline z 31. marca 2022 sp. zn. 10Co/117/2021, rozsudok Okresného súdu Námestovo z 30. júna 2021 sp. zn. 13C/13/2020 a uznesenie Okresného súdu Námestovo z 13. septembra 2022 sp. zn. 13C/13/2020 z r u š u j e a v e c v r a c i a Okresnému súdu Námestovo na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Námestovo (ďalej aj „súd prvej inštancie“ alebo „okresný súd“) rozsudkom z 30. júna 2021 sp. zn. 13C/13/2020 žalobu zamietol (I. výrok) a žalovanej nárok na náhradu trov konania voči žalobcom 1/ až 4/ nepriznal (II. výrok).

1.1. Na odôvodnenie rozhodnutia uviedol, že žalobcovia 1/ až 4/ sa podanou žalobou domáhali voči žalovanej náhrady nemajetkovej ujmy po 25 000 eur podľa § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka z dôvodu nezvratného zásahu do ich súkromia. V konaní bolo preukázané, že dňa 22. apríla 2020 došlo k dopravnej nehode, pri ktorej bola usmrtená vnučka žalobcov O. H.. Za spôsobenie dopravnej nehody bol zodpovedný U. W., ktorý bol v súvislosti s ňou uznaný vinným rozsudkom Okresného súdu Námestovo z 11. februára 2021 sp. zn. 6T/126/2020 a odsúdený na úhrnný trest odňatia slobody vo výmere 42 mesiacov a bol mu tiež uložený trest zákazu činnosti viesť motorové vozidlo akéhokoľvek druhu na doživotie. V čase dopravnej nehody mal U. W. uzatvorené povinné zmluvné poistenie u žalovanej. Súd prvej inštancie s poukazom na rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) z 31. júla 2017 sp. zn. 6MCdo/1/2016 (judikát R 61/2018) ako aj rozhodnutia Ústavného súdu

Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) sp. zn. III. ÚS 666/2016 a sp. zn. II. ÚS 695/2017 skonštatoval, že žalovaná je v spore pasívne vecne legitimovaná.

1.2. V prejednávanej veci bolo podľa súdu prvej inštancie nepochybné, že došlo k nenapraviteľnému zásahu do osobnostnej sféry žalobcov, ktorí prišli o osobu im blízku. Po vykonanom dokazovaní však dospel k záveru, že intenzita zásahu do práv žalobcov na ochranu osobnosti neodôvodňuje náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch. Bolo na žalobcoch, aby preukázali intenzitu ich vzťahu k zomrelej vnučke aj to, aké následky mala jej strata na ich životoch. Tieto skutočnosti žalobcovia popísali v žalobe veľmi stroho a k priblíženiu týchto vzťahov nedošlo ani na pojednávaní, na ktorom boli vypočutí žalobcovia 3/ a 4/. Z ich výpovede okresný súd zistil, že mali s vnučkou dobrý vzťah, pravidelne sa navštevovali, pričom najviac času s nimi zosnulá trávila, keď bola v mladšom veku. Neskôr mala už iné záujmy, napriek tomu sa s nimi vedela porozprávať napr. o škole. Žalobca 3/ poukázal na to, že sa so smrťou vnučky ťažko vysporiadavali a vnučka im chýba, život však plynie ďalej. Žalobcovia 3/ a 4/ pri svojich výpovediach nepoukázali na psychické problémy, ktoré by nepociťoval každý človek, ktorý by sa ocitol v ich situácii, ani nepriblížili depresívne a úzkostné stavy, na ktoré poukázali v žalobe a k uvedenému nepredložili ani žiadne dôkazy (napr. správou od psychológa). Žalobcovia nežili so zosnulou v jednej domácnosti, ani na ňu neboli finančne, prípadne iným spôsobom odkázaní. Súd prvej inštancie poukázal i na vekový rozdiel medzi žalobcami a zosnulou, kedy zosnulá v čase úmrtia mala 19 rokov a žalobca 1/ necelých 80 rokov, žalobkyňa 2/ 76 rokov, žalobca 3/ mal 69 rokov a žalobkyňa 4/ 64 rokov. Intenzita vzťahu medzi zosnulou a žalobcami tak nemohla byť u všetkých rovnaká. Žalovaná suma, stanovená paušálne u všetkých žalobcov rovnako, sa potom priechi účelu relutárnej náhrady. Žalobcovia 3/ a 4/ navyše nevedeli určiť, na základe akých skutočností ustálili výšku náhrady nemajetkovej ujmy práve sumou 25 000 eur pre každého, čo podľa súdu evokuje skôr získanie majetkového prospechu ako morálnej satisfakcie. Dodal, že rodičia a súrodenci zosnulej rovnako podali žalobu na (od 01. júna 2023) bývalom Okresnom súde Bratislava I, ktorou si uplatňujú náhradu nemajetkovej ujmy, pričom každý žiada sumu 40 000 eur. Žalobcovia neprejavili záujem o trestné konanie, v rámci ktorého bol U. W. odsúdený na trest odňatia slobody vo výmere 42 mesiacov, t. j. ani neuvažovali nad inou ako finančnou satisfakciou.

1.3. Keďže išlo o prípad peňažnej náhrady, súd prvej inštancie skúmal aj okolnosti na strane pôvodcu zásahu - osoby zodpovednej za usmrtenie vnučky žalobcov. Z vykonaného dokazovania mal preukázaný kladný postoj svedka U. W., ktorý sa po dopravnej nehode ospravedlnil rodičom zosnulej a zaplatil náklady súvisiace s pohrebom. Svedok sa na pojednávaní ospravedlnil žalobcom 3/ a 4/ za spáchaný trestný čin a stratu, ktorú im spôsobil. Ďalej súd prvej inštancie skúmal aj mieru spoluzavinenia zosnulej osoby, keď zo znaleckého posudku č. 48/2020 z 12. mája 2020 mal preukázanú nielen skutočnosť, že zosnulá bola rovnako ako vodič v čase nehody pod vplyvom alkoholu, ale najmä to, že v čase dopravnej nehody nebola pripútaná bezpečnostnými pásmi. Znalci uviedli, že pri danom type dopravnej nehody by pripútanie obete pravdepodobne zabránilo vzniku tak závažných poranení, ktoré viedli k jej smrti. Z výpovede svedka U. W. a Y. F., ktorá vypovedala ako svedok pred vyšetrovateľom 07. augusta 2020 vyplýva, že to bola práve zosnulá, ktorá iniciovala, aby U. W. odviezol účastníkov dopravnej nehody z miesta, kde sa v tom čase nachádzali. Aj keby to tak nebolo, zosnulá bola osobou plne spôsobilou, dobrovoľne nasadla do auta, ktoré šoféroval U. W. bez toho, aby sa pripútala bezpečnostným pásmom. Z tohto dôvodu okresný súd konštatoval spoluzavinenie zosnulej na jej smrti, keďže zo znaleckého posudku vyplýva, že v opačnom prípade (t. j. v prípade pripútania) by dopravná nehoda nemala u zosnulej také fatálne následky.

1.4. Súd prvej inštancie uzavrel, že samotné potrestanie vodiča, ktorý bol za usmrtenie vnučky žalobcov odsúdený na trest odňatia slobody v trvaní 42 mesiacov aj jeho ospravedlnenie sa žalobcom na pojednávaní je dostatočným prostriedkom na dosiahnutie primeraného zadosťučinenia za zásah do práva na ochranu osobnosti napriek tomu, že toto potrestanie žalobcovia nepovažujú za dostatočné. Súd nemal preukázaný vznik nemajetkovej ujmy, ktorá vzhľadom na intenzitu, trvanie a rozsah pôsobenia vyžaduje náhradu v peniazoch, a preto žalobu ako nedôvodnú zamietol. Záverom poukázal na aktuálnu rozhodovaciu prax súdov týkajúcu sa priznania náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch (napr. rozsudky najvyššieho súdu sp. zn. 4Cdo/139/2011 z 30. októbra 2012 a sp. zn. 1Cdo/214/2019 z 30. septembra 2020, rozsudky Krajského súdu v Žiline sp. zn. 5Co/16/2020 z 30. júna 2020 a sp. zn. 10Co/21/2020 z 23. júla 2020 a rozsudok Krajského súdu v Prešove sp. zn. 1C/10/2020 zo 14. júla 2020). Dodal, že žalobcami uplatnená suma 25 000 eur je vzhľadom na okolnosti prípadu vysoká, keď ide o starých

rodičov, ktorí so svojou vnučkou nežili v spoločnej domácnosti a neboli na ňu finančne odkázaní.

1.5. O nároku na náhradu trov konania súd prvej inštancie rozhodol podľa § 255 ods. 1 v spojení s § 257 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „CSP“), keď zistil existenciu dôvodov hodných osobitného zreteľa pre nepriznanie náhrady. Uviedol, že by nezodpovedalo hľadisku spravodlivého usporiadania vzťahov zakotvenému aj v Základných princípoch Civilného sporového poriadku (čl. 2), keby žalobcovia, hoc aj v spore neúspešní, boli povinní zaplatiť trovy konania žalovanej, u ktorej bol poistený vodič, ktorý dopravnú nehodu zapríčinil. Zbral do úvahy aj pomery na strane žalobcov, ktorí sú osobami vo vyššom veku.

2. Krajský súd v Žiline (ďalej len „odvolací súd“) na odvolanie žalobcov rozsudkom z 31. marca 2022 sp. zn. 10Co/117/2021 rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil v celom rozsahu a žalovanej priznal voči žalobcom 1/ až 4/ nárok na náhradu trov odvolacieho konania v rozsahu 100 %.

2.1. Odvolací súd po preskúmaní veci dospel k záveru, že súd prvej inštancie vykonal dokazovanie v rozsahu potrebnom pre rozhodnutie, z vykonaného dokazovania správne zistil skutkový stav veci, ktorý následne i správne právne posúdil. Súd prvej inštancie v dôvodoch rozhodnutia rozsiahlo a podrobne vyargumentoval, z ktorých nesporných skutočností vychádzal, ktoré konkrétne sporné otázky posudzoval, pri právnom posúdení uplatneného nároku v celom rozsahu zohľadnil individuálne okolnosti súdeného prípadu. Označil aj konkrétne hmotnoprávne ustanovenia, ktorými sa riadil, navyše do rozhodovania pretavil správne už aj ustálenú judikaturu a súdnu prax vyšších súdnych autorít v obdobných sporoch. Žalobcovia neuviedli v odvolaní žiadne skutočnosti, ktoré by boli spôsobilé spochybniť vecnú správnosť napadnutého rozsudku.

2.2. Ako nedôvodnú vyhodnotil odvoláciu námietku žalobcov o nevykonaní dokazovania výsluchom žalobcov 1/, 2/. Z obsahu spisu vyplýva, že títo boli riadne predvolaní na pojednávanie, súd im umožnil priamo na pojednávaní v rámci svojho výsluchu konkrétne argumentovať, tento procesný priestor ale žalobcovia nevyužili, čo nemôžu vytýkať súdu ako nesprávny postup, ktorým by malo dôjsť k odňatiu možnosti konať pred súdom. Odvolací súd súhlasil so žalovanou, že žalobcovia museli predpokladať, aký charakter sporu podaním žaloby založili a že budú v priebehu konania konfrontovaní s citovým prežívaním tragickej udalosti a okolnosťami, ktoré im nebudú príjemné. Hoci v odvolaní uviedli, že v rámci svojho výsluchu by sa boli vyjadrili ku kvalite a intenzite ich vzájomného vzťahu s vnučkou, opakovane (v žalobe aj v odvolaní) dôvodili iba všeobecne či už do charakteristiky intenzity vzťahov ako aj v charakteristike následkov, ktoré boli vyvolané v dôsledku zásahu do ich osobnostnej sféry.

2.3. Odvolací súd skonštatoval, že žalobcovia si podanou žalobou uplatnili občianskoprávny nárok spadajúci pod režim § 11 a § 13 Občianskeho zákonníka. Podaním návrhu na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch sleduje fyzická osoba priznanie materiálnej satisfakcie. Takúto náhradu súd podľa § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka môže priznať vtedy, ak sa morálna satisfakcia nezdá byť postačujúca. Na tomto mieste poukázal na rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 4Cdo/81/2011 (R 13/2013). Zdôraznil tiež, že uplatnený nárok sa rieši v sporovom konaní, v ktorom nebolo postačujúce tvrdiť a preukázať, že neoprávnený zásah nastal. Povinnosťou žalobcov bolo aj opísať a preukázať, že intenzita ich vzájomných vzťahov a väzieb s vnučkou svojou výnimočnosťou presiahla rámec bežného štandardu vzťahu starý rodič/vnúča, tvrdiť a preukázať, aké konkrétne závažné dopady nastali v ich osobnostnej sfére, čo žalobcovia nespĺnili. Žalobcami produkované tvrdenia všeobecnej povahy, či už do charakteristiky intenzity vzájomných vzťahov, do tvrdenej následnej ujmy, navyše dôkazmi nepodloženej, neboli spôsobilé založiť podmienku priznania im nároku na náhradu nemajetkovej ujmy podľa § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka.

2.4. O náhrade trov odvolacieho konania rozhodol podľa § 396 ods. 1 v spojení s § 255 ods. 1 CSP s tým, že o výške náhrady trov odvolacieho konania rozhodne súd prvej inštancie postupom podľa § 262 ods. 2 CSP.

3. Okresný súd Námestovo uznesením z 13. septembra 2022 sp. zn. 13C/13/2020 zmenil výrok uznesenia Okresného súdu Námestovo sp. zn. 13C/13/2020 z 02. augusta 2022, vydaného vyšším súdnym úradníkom tak, že určil výšku náhrady trov konania žalovanej v sume 122,59 eura, ktorú sú žalobcovia 1/ až 4/ povinní zaplatiť spoločne a nerozdielne do troch dní od právoplatnosti tohto uznesenia na špecifikovaný účet právneho zástupcu žalovanej.

4. Proti uvedenému rozsudku odvolacieho podali dovolanie žalobcovia 1/ až 4/ (ďalej aj „dovolatelia“) z dôvodov podľa § 420 písm. f) a § 421 ods. 1 písm. b) CSP.

4.1. Dovolatelia v prvom rade tvrdili arbitrárnosť rozhodnutia odvolacieho súdu, ktorá má spočívať v tom, že odvolací súd sa nevysporiadal so súdnou praxou - prehliadol časť II. odvolania a žiadnym spôsobom na ňu nereagoval. Namietali, že súd prvej inštancie v bode 26. rozsudku skonštatoval spoluvinu zosnulej, avšak nijako nevyjadril konkrétny pomer spoluviny, a preto je určenie spoluviny nepreskúmateľné. Táto vada bola namietaná aj v odvolaní, avšak bez akejkoľvek odozvy odvolacieho súdu, dôsledkom čoho je arbitrárnosť potvrdzujúceho rozsudku aj v tejto časti. Dovolatelia vytkli odvolaciemu súdu aj neodôvodnené podmienky pre priznanie náhrady, keď nenáležitá požiadavka zo strany odvolacieho súdu preukázať akýsi nadštandardný rodinný vzťah nemá oporu v platnom práve ani v súdnej praxi, pričom ani odôvodnenie napádaného rozsudku neobsahuje žiadne úvahy, ktoré by odôvodňovali takúto požiadavku. Pokiaľ odvolací súd opiera svoje odôvodnenie o uznesenie najvyššieho súdu z 25. októbra 2012 sp. zn. 4Cdo/81/2011, ide o opomenutie podstatných súvislostí rozhodnutia.

4.2. Vo vzťahu k nesprávnemu právnemu posúdeniu veci dovolatelia uviedli, že povinnosť žalobcov v spore o náhradu nemajetkovej ujmy preukazovať nadštandardnú a výnimočnú intenzitu rodinných vzťahov alebo naopak povinnosť preukázať bežný a štandardný rodinný vzťah je problematikou, ktorá nebola nikdy predmetom rozhodovania odvolacieho súdu. Argumentačnú líniu predostretú odvolacím súdom označili za neudržateľnú, pretože by znamenala, že trvalý, definitívny a nereparovateľný zásah do rodinných väzieb je možné zhojiť ospravedlnením. Dovolací súd sa vo svojej praxi nezaoberal právnou otázkou výkladu § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka pokiaľ ide o potrebnú mieru kvality rodinných vzťahov a keďže odvolací súd bezdôvodne požaduje preukázanie výnimočnosti presahujúcej bežný štandard, je tým založený dovolací dôvod podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP.

4.3. Dovolatelia ďalej namietali znemožnenie výsluchu žalobcov 1/, 2/, ktorým mal byť objasnený charakter rodinného vzťahu. Na Okresnom súde Námestovo sa 02. júna 2021 uskutočnilo pojednávanie v neprítomnosti žalobcov 1/, 2/ a v prítomnosti vinníka dopravnej nehody. Dôvodom neprítomnosti žalobcov pritom bola práve ich plánovaná konfrontácia s vinníkom nehody, ktorú nedokázali podstúpiť. Súd prvej inštancie napriek tomu rozhodol, že nevykoná dokazovanie vypočutím žalobcov 1/, 2/. Vykonaním dôkazu pre súdenú vec bezvýznamného (výsluch vodiča) fakticky zmaril vykonanie dôkazu pre preukázanie nároku nevyhnutného (výsluch žalobcov 1/, 2/) a odvolací súd tento postup odobril s protirečivým odôvodnením, čím došlo k podstatnému porušeniu princípu rovnosti zbraní, a tým i práva žalobcov 1/, 2/ na spravodlivý proces v zmysle § 420 písm. f) CSP. V tejto súvislosti poukázali na rozsudok najvyššieho súdu z 31. marca 2021 sp. zn. 5Cdo/107/2019, podľa ktorého existujú len tri dôvody, pre ktoré sa navrhnutý dôkaz nevykoná.

4.4. S poukazom na uvedené dôvody navrhli, aby dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie a zároveň rozhodol o trovách dovolacieho konania.

5. Žalovaná vo vyjadrení k dovolaniu uviedla, že napádaný rozsudok v spojení s rozsudkom súdu prvej inštancie považuje za vecne správne a právne udržateľné. Neúčast' žalobcov na pojednávaní bol prejav ich slobodnej vôle s vedomím jeho následkov. Súd v tomto smere postupoval zákonným spôsobom a žalobcovia nemôžu vlastnú neúčast' na konaní dávať za vinu súdu, teda tvrdiť existenciu vady v zmysle § 420 písm. f) CSP. Ďalej argumentovala, že preukázanie intenzity rodinných vzťahov je imanentnou súčasťou dokazovania samotného nároku, pretože len skutočne intenzívna citová väzba medzi poškodeným/nebohým a rodinným príslušníkom podmieňuje priznanie odškodnenia nemajetkovej ujmy v peniazoch. Pokiaľ by na úspešné uplatnenie žaloby v spore o náhradu nemajetkovej ujmy postačoval preukázateľný príbuzenský vzťah, nárok na finančnú satisfakciu by de facto vznikol aj tomu, kto zásah do citových väzieb neutrpel. Dovolanie navrhla odmietnuť, resp. zamietnuť ako nedôvodné podľa § 448 CSP uplatniac si náhradu trov dovolacieho konania.

6. Najvyšší súd ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 CSP), v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP), dospel k záveru, že dovolanie je prípustné i dôvodné.

7. Dovolatelia vyvodzujú prípustnosť dovolania v prvom rade z § 420 písm. f) CSP, podľa ktorého je

dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Dovolanie prípustné podľa § 420 CSP možno odôvodniť iba tým, že v konaní došlo k vade uvedenej v tomto ustanovení (§ 431 ods. 1 CSP). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie, v čom spočíva táto vada (§ 431 ods. 2 CSP).

8. Pod porušením práva na spravodlivý proces v zmysle § 420 písm. f) CSP treba rozumieť nesprávny procesný postup súdu spočívajúci predovšetkým v zjavnom porušení kogentných procesných ustanovení, ktoré sa vymyká nielen zo zákonného, ale aj z ústavnoprávneho rámca, a ktoré tak zároveň znamená aj porušenie ústavou zaručených procesných práv spojených so súdnou ochranou práva. Ide napr. o právo na verejné prejednanie sporu za prítomnosti strán sporu, právo vyjadriť sa ku všetkým vykonaným dôkazom, právo na zastúpenie zvoleným zástupcom, právo na riadne odôvodnenie rozhodnutia, na predvídateľnosť rozhodnutia, na zachovanie rovnosti strán v konaní, na relevantné konanie súdu spojené so zákazom svojvoľného postupu a so zákazom denegatio iustitiae (odmietnutie spravodlivosti).

9. Podľa dovolateľov je rozhodnutie odvolacieho súdu arbitrárne z niekoľkých dôvodov (nevysporiadanie sa so súdnou praxou, nepreskúmateľné určenie spoluviny, neodôvodnené podmienky pre priznanie náhrady). Arbitrárnosť môže mať v rozhodnutiach rôznu podobu, napríklad ak je rozhodnutie svojvoľné, nedostatočne odôvodnené, ak ide o extrémny nesúlad právnych záverov s vykonaným dokazovaním alebo došlo zo strany súdu k interpretačnému excesu. Arbitrárnosť môže tiež spočívať v takom hodnotení dôkazov, ktoré je vykonané bez akéhokoľvek akceptovateľného racionálneho základu tak, že z nich pri žiadnej možnej interpretácii nevyplývajú prijaté skutkové závery. Dovolací súd však nezistil v postupe odvolacieho súdu také nedostatky, ktoré by odôvodňovali tvrdenie, že závery ním prijaté boli svojvoľné, zmätočné alebo zjavne neodôvodnené. Aplikujúc § 124 CSP posudzoval dovolanie podľa jeho obsahu a v snahe autenticky porozumieť textu dovolania ako celku (nález ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 15/2021 z 25. mája 2021 alebo jeho nález sp. zn. I. ÚS 336/2019 z 09. júna 2020) dospel k záveru, že dovolatelia v súdnej veci primárne namietajú nedostatky týkajúce sa zisťovania skutkového stavu veci a následného vyhodnotenia skutkových zistení. Inými slovami, dovolatelia rozporujú proces dokazovania na súde prvej inštancie a na odvolacom súde.

10. Dokazovanie je procesným právom osobitne upravený postup súdu v civilnom konaní, slúžiaci k utvoreniu poznatkov súdu o skutočnostiach dôležitých pre rozhodnutie, ktorých existencia alebo neexistencia zostala pochybná, kedy súd svojimi zmyslami poznáva určitú rozhodujúcu skutočnosť priamo alebo poznáva určité správy o tejto skutočnosti. Právomoc konať o veci, ktorej sa návrh týka, v sebe obsahuje právomoc posúdiť, či a aké dôkazy na zistenie skutkového stavu sú potrebné a akým spôsobom sa zabezpečí dôkaz na jeho vykonanie (I. ÚS 52/03). V dokazovaní sa súd obmedzuje len na zisťovanie skutkových poznatkov (poznatkov o skutkových okolnostiach, ktoré zakladajú a odôvodňujú prejednáváný nárok).

10.1. Hodnotenie dôkazov je činnosť súdu, pri ktorej hodnotí vykonané dôkazy z hľadiska ich pravdivosti a dôležitosti pre rozhodnutie. Procesná právna úprava vychádzajúca zo zásady voľného hodnotenia dôkazov má svoj základ v ústavnom princípe nezávislosti súdov. Táto zásada, vyplývajúca z čl. 15 základných princípov Civilného sporového poriadku a normatívne rozvinutá v § 191 ods. 1 CSP znamená, že záver, ktorý si sudca z vykonaných dôkazov urobí, je vecou jeho vnútorného presvedčenia a jeho logického myšlienkového postupu. Postup sudcu ale neznamená, že sudca nie je viazaný ústavnými princípmi predvídateľnosti a zákonnosti rozhodnutia. Naopak, konečné meritórne rozhodnutie musí vykazovať logickú, funkčnú a teleologickú zhodu s priebehom konania (v podrobnostiach pozri Števec, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2016, 1540 s., str. 729).

10.2. O vadách v procese dokazovania možno hovoriť vtedy, ak súd vychádzal pri rozhodnutí zo skutočnosti, pre ktorú nie je z vykonaných dôkazov podklad, alebo ak považoval určitú skutočnosť za základ svojho rozhodnutia úplne inak ako vyplýva z vykonaného dokazovania, prípadne, ak nezistil určitú podstatnú skutočnosť, ktorá bez ďalšieho z vykonaného dokazovania vyplýva.

10.3. Podľa konštantnej judikatúry najvyššieho súdu (napr. rozhodnutia sp. zn. 4Cdo/100/2018, 5Cdo/202/2018, 5Cdo/138/2018, 5Cdo/122/2019) nevyhovenie dôkaznému návrhu strany sporu možno odôvodniť len tromi dôvodmi. Prvým je argument, podľa ktorého tvrdená skutočnosť, ku overeniu alebo vyvráteniu ktorej je navrhnutý dôkaz, je bez relevantnej súvislosti s predmetom konania; ďalším je argument, podľa ktorého dôkaz neoverí/nevyvráti tvrdenú skutočnosť, čiže vo väzbe na toto tvrdenie nedisponuje vypovedacou potenciou. Tretím je nadbytočnosť dôkazu, t. j. argument, podľa ktorého určité tvrdenie, ku ktorého overeniu alebo vyvráteniu je dôkaz navrhovaný, už bolo doterajším konaním bez dôvodných pochybností overené alebo vyvrátené. Ak tieto dôvody zistené neboli, súd postupuje v rozpore s čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 Ústavy SR, garantujúcimi strane sporu právo na spravodlivý proces, čiže táto dôkazná vada (tzv. opomenuté dôkazy) takmer vždy založí nielen nepreskúmateľnosť vydaného rozhodnutia pre nedostatok dôvodov, ale súčasne tiež jeho protiústavnosť.

11. Dovolací súd považuje za potrebné zdôrazniť, že podstatou dovolacieho prieskumu nie je prehodnocovanie skutkového stavu dovolacím súdom, ale kontrola postupu súdov nižších inštancií pri procese jeho zisťovania a vyhodnocovania. Otázka, či súd pri zisťovaní skutkového stavu rešpektoval ústavno-procesné zásady (napr. zákaz tzv. deformácie dôkazu, zásadu rovnosti zbraní, priamosti, voľného hodnotenia dôkazov), je otázkou procesnoprávnou, ktorá ako taká môže byť prezentovaná dovolaciemu súdu v podanom dovolaní ako prípustný a dovolený dovolací dôvod podľa § 420 písm. f) CSP.

12. Dovolatelia namietali, že nevykonaním výsluchu žalobcov 1/ a 2/ v konaní pred súdom prvej inštancie došlo k podstatnému porušeniu princípu rovnosti zbraní a práva žalobcov 1/, 2/ na spravodlivý proces v zmysle § 420 písm. f) CSP. Dovolací súd vyhodnotil túto námietku ako dôvodnú.

13. Z obsahu súdneho spisu vyplýva, že žalobcovia 1/ a 2/ ospravedlnili svoju neúčast' na pojednávaní pred Okresným súdom Námestovo nariadenom na 02. júna 2021 z dôvodu, že bude vypočúvaný svedok U. W. a žalobcovia 1/ a 2/ si neboli istí, či uvedenú skutočnosť zvládnu. Odvolací súd k tomu uviedol, že žalobcovia 1/ a 2/ nevyužili možnosť zúčastniť sa pojednávania, čo nemôžu vytýkať súdu ako nesprávny postup, ktorým malo dôjsť k odňatiu možnosti konať pred súdom. Je nepochybné, že súd nemusí vykonať všetky dôkazy, ktoré navrhne strana sporu. O tom, ktoré dôkazy vykoná, rozhoduje súd. Musí však dbať o to, aby z dokazovania nevylúčil dôkaz, ktorý má potenciál preukázať rozhodujúcu skutkovú okolnosť významnú pre rozhodnutie. Aj v prejednávanej spore bolo povinnosťou súdov vykonať potrebné dokazovanie, t. j. vzhľadom na charakter predmetu sporu aj výsluch žalobcov 1/ a 2/ pre potreby dôsledného posúdenia ich tvrdení, že v dôsledku straty vnučky utrpeli nemajetkovú ujmu, ktorá vzhľadom na intenzitu, trvanie a rozsah pôsobenia vyžaduje náhradu v peniazoch. Iba samotní žalobcovia 1/ a 2/ sa môžu relevantne vyjadriť k podstate sporu a dôkladne (podrobne) opísať svoj vzťah so zosnulou vnučkou a ujmu, ktorú po jej strate pociťujú. Dovolací súd považuje výsluch žalobcov 1/ a 2/ za dôkaz, ktorý by mal zásadný vplyv na posúdenie skutkového stavu, ktorý z doteraz vykonaných dôkazov nemožno bezpečne ustáliť. Ich výsluch je podľa názoru dovolacieho súdu spôsobilý preukázať také skutkové okolnosti, ktoré by mohli byť pre meritórne posúdenie žalobného nároku významné. Ak teda súd prvej inštancie k výsluchu žalobcov 1/ a 2/ nepristúpil, pričom odvolací súd jeho postup odobril, znemožnili žalobcom 1/ a 2/ uskutočňovať ich procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces v zmysle § 420 písm. f) CSP.

14. Do práva na spravodlivý proces sa premieta aj zásada voľného hodnotenia dôkazov, ktorá síce nie je výslovne upravená v ústavnom poriadku, ale má svoj ústavnoprávny rozmer vyplývajúci z princípu nezávislosti súdov a sudcov (čl. 46 ústavy). Táto zásada znamená, že záver, ktorý si sudca urobí o vykonaných dôkazoch z hľadiska ich pravdivosti a dôležitosti pre rozhodnutie, je vecou jeho vnútorného presvedčenia a jeho logického myšlienkového postupu. Porušením práva na spravodlivý proces je nesporné aj situácia, ktorá nerešpektuje pravidlá vymedzujúce proces vyhľadávania, vykonávania a hodnotenia dôkazov, kedy v hodnotení skutkových zistení absentuje určitá časť skutočností, ktorá vyšla najavo, alebo boli kvalifikovane namietané, ale nižšie súdy ich právne nezhodnotili v celom súhrne.

15. V posudzovanom spore súd prvej inštancie žalobu zamietol z dôvodu neunesenia dôkazného

bremena žalobcami, ktorí v konaní nepreukázali, že intenzita zásahu do ich práva na ochranu osobnosti odôvodňuje náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch, pričom odvolací súd rozhodnutie súdu prvej inštancie potvrdil. Súd tak urobili bez toho, aby jednotlivé vykonané dôkazy vyhodnotili v súlade so zásadou voľného hodnotenia dôkazov vyplývajúcou z § 191 CSP tak, aby hodnotenie dôkazov zodpovedalo pravidlám formálnej logiky a vyplývalo zo zisteného skutkového stavu. Podľa odvolacieho súdu dovolatelia uplatnenú náhradu nemajetkovej ujmy odôvodňovali len všeobecnými tvrdeniami a nepreukázali, že ich vzťah s vnučkou bol tak intenzívny a výnimočný, že jej strata im spôsobila také závažné dopady v ich osobnostnej sfére, že jedinou možnou satisfakciou sa javí priznanie náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch v zmysle § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Dovolací súd však zastáva názor, že blízky rodinný vzťah starých rodičov s vnučkou sa prirodzene predpokladá, pričom opak by sa musel v konaní preukázať. Z výpovedí žalobcov 3/ a 4/ súd prvej inštancie zistil, že títo mali s vnučkou dobrý vzťah, pravidelne sa navštevovali, pričom najviac času s nimi zosnulá trávila v jej mladšom veku. Neskôr mala zosnulá už iné záujmy, napriek tomu sa s nimi vedela porozprávať napr. o škole. Je tak zrejmé, že žalobcovia 3/ a 4/ mali s vnučkou bližší rodinný vzťah, resp. zvýšené citové spojenie, o ktoré po tragickej udalosti prišli. Uvedené nasvedčuje utrpeniu silnej citovej ujmy na strane žalobcov 3/ a 4/. Dovolací súd preto konštatuje, že odvolací súd v tomto smere náležite nevyhodnotil vykonané dôkazy, čím zaťažil konanie vadou zmätočnosti, ktorá mala za následok porušenie procesných práv dovolateľov - žalobcov 3/ a 4/.

16. Na základe zhora uvedeného dovolací súd uzatvára, že konanie na odvolacom súde trpí vadou zmätočnosti, ktorá dosahuje intenzitu porušujúcu právo na spravodlivý proces v zmysle § 420 písm. f) CSP. Dovolací súd preto zrušil rozsudok odvolacieho súdu aj rozsudok súdu prvej inštancie (§ 449 ods. 2 CSP) a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie (§ 450 CSP).

17. Z dôvodu inštruktívnosti dovolací súd uvádza, že v ďalšom konaní bude za účelom posúdenia opodstatnenosti žaloby potrebné vypočítať žalobcov 1/ a 2/ a následne (už aj vo vzťahu k žalobcom 3/ a 4/) opätovne vyhodnotiť vykonané dôkazy v kontexte prirodzene prezumovaného blízkeho rodinného vzťahu žalobcov s vnučkou. Súd by pri hodnotení dôkazov venovať náležitú pozornosť aj zistenému spoluzavineniu poškodenej na jej úmrtí, a to v zmysle zdôvodnenia rozsahu, v akom je potrebné na túto skutočnosť pri rozhodovaní prihliadať.

18. Keďže rozhodnutia súdov nižších inštancií boli zrušené z procesných dôvodov, pričom je potrebné vykonať ďalšie dokazovanie, ktoré by ustálený skutkový stav mohlo zásadne zmeniť, dovolací súd v súlade s jeho rozhodovacou praxou (napr. 1Cdo/166/2017, 2Cdo/88/2017, 3Cdo/146/2018, 8Cdo/70/2017, 9Cdo/333/2020) považoval za nadbytočné posudzovať prípustnosť dovolania podľa § 421 ods. 1 CSP a opodstatnenosť dovolacích námietok týkajúcich nesprávneho právneho posúdenia veci.

19. Dovolací súd zrušil nielen rozsudok odvolacieho súdu a rozsudok súdu prvej inštancie, ale aj súvisiace uznesenie Okresného súdu Námestovo z 13. septembra 2022 sp. zn. 13C/13/2020 o určení výšky náhrady trov konania (č. l. 165 spisu), keďže obsah výroku tohto uznesenia sám o sebe neobstoí. Dovolací súd je totiž podľa § 439 písm. a) CSP viazaný rozsahom dovolania okrem prípadov, ak od rozhodnutia o napadnutom výroku závisí výrok, ktorý dovolaním nebol dotknutý. Výrokom závislým od rozhodnutia o napadnutom výroku je taký výrok, ktorého obsah je viazaný na iný výrok s tým, že sám osebe neobstoí, pokiaľ by tento iný výrok odpadol alebo bol zmenený. O samotnej výške náhrady trov konania bude preto v posudzovanej veci znova rozhodnuté v ďalšom konaní, a to po právoplatnosti rozhodnutia, ktorým sa konanie končí (§ 262 ods. 2 CSP).

20. Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP).

21. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.